

חינוך לחיים

פרשת מסעי

"והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם ונס שמה רצח מכה נפש בשגגה" במס' ברכות אומרת הגמרא שתלמיד שגלה לעיר מקלט מגלים רבו עמו, וכן רב שגלה לעיר מקלט מגלים ישיבתו עמו.

לכאורה דבר פלא אנו למדים כאן – מקשה ר' יעקב ניימן זצ"ל מורו ורבו של אבי ז"ל. דהנה, תלמיד זה שגלה, לשם מה עלינו להגלות את רבו כדי שילמדנו תורה בעיר מקלטו, וכי רבו מה חטא, ואם נענש זה התלמיד וגלה, הן אמנם אינו נפטר מחובת תלמוד תורה, ועליו להמשיך בתלמודו גם בעיר מקלטו, אבל מ"מ הוא יכול למצוא לו שם רב אשר ילמדנו תורה, שכן ערי מקלט היו מושבות ללויים כמפורש בפרשה, ועל הלויים אמרה התורה, "וורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל", והנביא אומר "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו", הם הם הלויים מלמדי התורה בישראל, ומה לו לתלמיד זה שיצטרך רבו לגלות עמו כדי להמשיך וללמדו שם תורה. ואף אם לא ימצא התלמיד רב שילמדנו שם מ"מ יכול ללמוד בלי רב, ולמה נזקק רבו לגלות אף הוא? זאת ועוד, הלא הגמרא אומרת שם דגם רב שגלה מגלים ישיבתו עמו, יזדקקו כל בני הישיבה, אף אם הם מאות רבות, לגלות כולם לעיר המקלט, לקיים מה שנאמר "מגלים ישיבתו עמו", והלא כל השומע ישתומם – האמנם?! וכי בעטיו של התלמיד שהרג בשוגג, תגלה כל הישיבה כולה?! וכי לצורך תלמודו של זה התלמיד הגולה, יטלו מבני הישיבה למאותיהם את ראש הישיבה עד כי יזדקקו ללכת אחריו, ועוד הלא בידם לבקש להם ראש ישיבה אחר אשר ימלא את מקומו של ראשון, ולמה יגלו כולם? והנה דינים אלו דרשו חז"ל מהפס' "ונס אל אחת הערים האלה וחיי" – עשה לו כדי שיחיה, והרמב"ם בפ"ז מהלכות רוצח הוסיף וכתב: "עשה לו כדי שיחיה, וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין". והדברים מפליאים ביותר, וכי אם אותו תלמיד יבקש לו רב אחר בעיר מקלטו, ולא ילמד תורה מפי רבו שהוא רגיל עמו בישיבתו, האין זה בכלל "תלמוד תורה"? וכי הבאנו אותו בכך לידי מיתה? והענשנו אותו יותר מן הראוי לו, האמנם?! וכי לימוד מפי רב אחר אינו די בכדי שיחשב כ"חיי"?!

אלא, כאן גילו לנו חז"ל מסביר ר' יעקב את סוד הענין של תלמיד ורב. לימוד תורה מפי רבו שהוא רגיל אצלו – ת"ת יחשב. ואילו לימוד תורה שלא מפי רבו שלו – למיתה יחשב!! תלמיד זה שהורגל ל"תורתו" של רבו, אם אני נוטל ממנו את האפשרות ללמוד מרבו, גזלתי ממנו את חיו ממש. ואפי' אם ילמד מרב אחר אבל ביחס לת"ת שהוא רגיל נחשב הדבר כ"מיתה". וכיוון שאין עונשו אלא גלות וחייבים בי"ד לדאוג לחיותו לפיכך מגלין רבו עימו שאם לא כן, הרי דנוהו למיתה... וכיוון שגלה הרב בעקבות התלמיד, אין להם לבני ישיבתו עצה אלא לסגור את הישיבה ולגלות אחר רבם כולם לעיר מקלט. ולא יחליפו רב כי אינו דומה ה"לומד מפי רבו" לרב אחר, הבדל תהומי בין הדברים. זה יחשב "חיים" וזה יחשב "מיתה" כך ראו חז"ל באור עיניהם את תדמיתו ומהותו של תלמיד הדבק והקשור ברבו ובתלמודו, כך נראה "בעלי חכמה ומבקשיה" אשר ניתוק מהרב יחשב כניתוק מהחיים.

ועל חשיבות לומדי התורה נזכרתי בסיפור שהביא מורי ורבי האדמו"ר מפרמישלאן על ה"חפץ חיים" שבאותה תקופה היו בתי חולים שהשתייכו לכנסיות הנוצרים ותמורת זאת היו משתמדים ר"ל, ולכן החליט להקים שם בית חולים. אסף את הנגידים ל"דינר" וכל אחד תרם מיטות לבית החולים לכבוד בקשת גדול הדור. באותה העיר היתה ישיבה והבחורים ששמעו שהחפץ חיים הגיע לעירה באו להתברך. החפץ חיים קבלם בספר פנים יפות והתעניין בהם מאוד, הנגידים ראו זאת בעין לא יפה. שמתייחס אליהם ולא אל הנגידים ואחד מהם שאל את הח"ח "כמה מיטות הם תרמו"? ענה לו הח"ח שכל בחור נתן 50 מיטות לבית חולים. שאל הנגיד, הייתכן? הרי הכי הרבה תרמו פה כ-15... ענה לו הח"ח "תדע שכל בחור וילד – תינוקות של בית רבן היושב והוגה בתורת ה', הוא שומר על בני העיר וגורם ל-50 בני אדם שלא יחלו. עפ"ז אומר מורי ורבי שזה רמוז בפרש' "וידבר משה" – היינו צדיקי הדור (ובסיפור הח"ח) "אל ראשי המטות" בשינוי הניקוד זה "אל ראשי המיטות" – דהינו הגבירים שתרמו מיטות, "לבני ישראל" רומז לבנים שלומדים תורה כי ישראל"ל זה ר"ת "יש שישים רבוא אותיות לתורה", הם הגורמים "לאמר" – ר"ת אלו לא רוצים מטות. – פירוש שאינם חפצים במיטות בבית החולים, הם גורמים שלא יהיו ישראל נצרכים אליהם חלילה, רק שיהיה להם מיטה לשכב עליה, שיהיה להם קורת גג והרווחה.

וכמה שזה אקטואלי גם בימינו אנו!!!

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com